

EL MÚSIC DEL BULEVARD ROSSINI

«EL MÚSIC DEL BULEVARD ROSSINI»

ÉS L'OBRA FINALISTA DEL PREMI SANT JORDI 2008,
QUE CONVOCA ÒMNIUM CULTURAL AMB LA COL·LABORACIÓ
DE LA FUNDACIÓ ENCICLOPÈDIA CATALANA.

ÒMNIUM
LENGUA CULTURA PAÍS

Fundació Enciclopèdia Catalana

VICENT USÓ

EL MÚSIC DEL BULEVARD ROSSINI

Finalista del Premi Sant Jordi 2008

Proa

El jurat del Premi Sant Jordi 2008 era constituït per Laura Borràs, Àlex Broch, Ramon Pla i Arxé, Emili Rosales i Vicenç Villatoro.

Primera edició: febrer del 2009

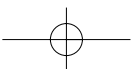
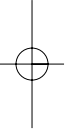
© Vicent Usó Mesquita

Drets exclusius en llengua catalana:
Raval Edicion SLU, Proa
Peu de la Creu, 4
08091 Barcelona
www.proa.cat

ISBN: 978-84-8437-545-6
Dipòsit Legal: B-2.806-2009
Fotocomposició: Edilínia, SL
Impressió: Colour Printing Service, SL

La reproducció total o parcial d'aquesta obra per qualsevol procediment, comprnent-hi la reprografia i el tractament informàtic, o la distribució d'exemplars mitjançant lloguer i préstec resten rigorosament prohibides sense l'autorització escrita de l'editor i estaran sotmeses a les sancions establertes per la llei.

Als escriptors Vicent Marçà
i Manel Garcia Grau.
Amics i mestres.
In memoriam.

Al final de la vesprada, el músic ambulat del bulevard Rossini copsarà per fi la immensa magnitud del seu error. Fa uns minuts que ha començat a ploure, una pluja modesta, no creguen, però tan delicada i trista que diries que frena l'ímpetu de les converses als cafés i que sumeix els vianants en un sopor malenconiós. Potser per això, perquè el pressuposen amarat de la mateixa melangia que els afecta a ells, els transeünts habituals no s'estranyen que, en comptes dels valsos, les masurques i les polques que tant li agrada tocar, el violinista únicament interprete melodies que semblen inspirades en el dolor amarg dels amants que ja han perdut tota esperança. Ningú, sinó l'oncle Filibert, hi repara. És el botiguer més antic del barri, propietari d'una merceria ancorada en el segle anterior, en els albors d'un comerç que havia fet d'aquells carrers el centre de tota la comarca. Ha passat per davant del músic un instant abans, mentre Tadeusz executava amb els ulls tancats el més tètric de tots els tangos que coneix, una tonada fosca i amarga, que l'obliga a forçar les cordes de l'instrument fins a fronteres que semblen impossibles, un territori on les notes voregen els precipicis últims que les mudaran, a la menor distracció, en xerrics imperdonables en un músic de tanta categoria com ell; una música, en definitiva, que encomana als qui l'escolten un profund desassossec. Per això el botiguer, en comptes de dedicar-li l'alçada de celles habitual, li adreça un esguard carregat de reprovació. Un avís, però, que el músic, que segueix amb els ulls closos, concentrat a sortejar els abismes en què s'obre aquella música insòlita, no arriba a advertir. Quan l'última nota s'esvaeix, tan abruptament com si l'haguera deixada caure penya-segat avall, Tadeusz obre els ulls a temps encara d'adonar-se que

l'ancià botiguer entra ranquejant, com cada horabaixa, al bar de Remigi, un dels més populars de la zona, amb el propòsit d'estar-s'hi un quart d'hora, ni un minut de més ni un de menys, el temps just per a prendre un café fort, negre, cremós i fumejant, que exigeix que li prepare el propietari de l'establiment en persona. Filibert esperarà que el líquid es refrede una mica i després se l'empassarà a glops breus, a tasts ínfims que paladejarà amb els ulls tancats, concentrant-se a descobrir-ne les fragàncies més recòndites.

—Cada glop és un món —dirà a qui li demane— i jo no vull perdre-me'n cap.

La frase, tot i que no ho confessaria ni lligat al poltre de tortura, no és d'ell. L'ha sentida pronunciar en una vella pel·lícula, l'única que li agrada mirar a Lupe, la dona amb qui està casat de fa molts anys. Conta la història d'una actriu dissortada que, després de noranta minuts de cercar en va l'amor de la seua vida, acaba finalment per trobar-lo on menys s'ho esperava. De tant en tant, quan la tristor l'afligeix en excés, l'esposa del botiguer posa la cinta al vídeo i s'asseu, amb Filibert a la vora, al sofà. Ella segueix les peripècies de l'actriu amb un paquet de mocadors de paper a la mà que, lentament, amb ritme constant, va dipositant, ja mullats, en la butxaca del batí de Filibert, que, abans de llançar-los, provarà inútilment d'esprémer-los amb l'esperança de destil·lar ni que siga una gota procedent dels llagrimals de l'estimada. Ell difícilment aguanta mitja hora sense capcinejar, tot i que s'esforce per arribar viu almenys a l'escena de la frase, la seua preferida, ubicada, segons l'indicador fluorescent del vídeo, en el minut cinquanta-set. Aguante o no despert, mai no se'n va a dormir abans que, per fi, els plors afligits de l'esposa muden en les llàgrimes d'alegria que anuncien la trobada final dels amants. Aquella frase tan rotunda la pronuncia un actor que, segons ha llegit en alguna revista, mai va saber discernir els límits que hi ha entre el cinema i la vida i que, a conseqüència d'aquell malentés, va morir alcoholitzat. Filibert, des que l'escoltà per primera vegada, l'ha repetida en tantes ocasions que ja la considera com una mena de

lema personal. Al seu parer, el fet que no arribe a copsar-ne del tot el sentit encara li afegeix més profunditat a la divisa.

Des de fa molts anys només deixa la botiga en dos moments. El dia vint de cada mes, a les onze en punt, anuncia a Sacri, la dependent de la merceria, que va al banc a ingressar l'import de la quota de la comunitat de veïns i que tardarà mitja hora a tornar. Després, li fa la broma que ara pot fer i desfer al seu gust, somriu lleugerament i, quan comprova que Sacri li respon amb un gest forçat, abandona la botiga. Però, contra el que havia anunciat, mai no passa per cap entitat creditícia de les moltes que han obert oficina al bulevard, sinó que camina fins a la floristeria que hi ha a l'altre extrem del passeig, d'on –curiosament– mai ningú no l'ha vist eixir amb un pom de flors a la mà. Ni tan sols amb un gerro o un plançonet. De manera que tot apunta a una única hipòtesi: que Filibert entra a fer un encàrrec; de quina mena, no ho sabem. I, pel que ens consta, la florista, que bé n'ha de conèixer la naturalesa, mai no ha accedit a desvetllar-la a ningú, per més que certes ànimes curioses no han deixat de temptar-la. O siga que la comanda és una mena de secret entre l'una i l'altre, un extrem que ajuda a corroborar un fet indiscutible: mai no s'ha vist a Filibert formular la petició davant d'altres clients.

Si la primera excepció és mensual, la segona, en canvi, és ben quotidiana. Efectivament, dues hores abans de córrer la persiana del comerç de vetesifils, ploga o neve, Filibert fa un gest a Lupe, que s'hi afegeix a despatxar per les vesprades, deixa el mostrador i s'adreça al bar que primer es va dir del Bulevard i més tard de Conxa i Avel·lí i després el Nostre Bar i que ara du el nom de Remigi, tot i que no falta qui afirme convençut que no en serà l'últim i encara que no tardarà molt a mudar novament. S'asseu sempre a la barra i demana amb un gest dels dits una tasseteta d'aquell líquid espès que el músic ambulat no pot empassar-se sense diluir-hi abans un parell de sobres de sucre i encara com. De tornada al comerç, l'oncle Filibert, que paga sempre amb un euro que pren de la caixa automàtica de la botiga, s'atura un instant davant del músic i l'hi deixa les tornes, una moneda de vint cèn-

tims que el botiguer mai no arriba a guardar. Potser no siga una fortuna, vint cèntims, pensaran vostés, tan cara que està la vida, i això mateix deu rumiar-se el botiguer, que, si no, ja em diran a tomb de què vénen les paraules que va adreçar al músic aquell primer dia:

–Potser no siga una fortuna, vint cèntims, però si toques cançons alegres, te'ls deixaré cada dia, i a poc a poc aniran fent muntonet. La gent compra més si està contenta.

Des d'aleshores, el ritual s'acompleix en silenci. El botiguer, a les sis i quart de la vesprada, s'atura un instant davant del músic, diposita la moneda, alça les celles i somriu fugaçment, amb tanta parquedat que diries que una expansió més franca li haja de costar diners; Tadeusz li respon amb una inclinació del cap, igual de continguda, que demostre agraïment sense resultar carregosa, tal com, segons el manual no escrit del músic ambulat, cal fer amb tothom que hi deixe caure una moneda, siga de deu, de vint o de cinquanta cèntims. O, com ocorre de forma molt més esparsa, fins i tot d'un euro. Als que, molt rarament –quatre casos computats en vuit mesos–, obsequien el seu art amb un bitllet, ni que siga el més senzill, el músic els agraeix la generositat amb un gest més ampul·lós, gairebé una reverència, diguen-li servilisme, si volen, o diguen-li esperit comercial. Fa vuit mesos que para per aquell bulevard, ininterrompudament, sense faltar-hi més que els dijous, el dia en què fa festa, que la condició d'ambulant no presuposa que s'haja de prescindir també del descans setmanal, que prou renúncies s'han d'assumir ja en matèria de drets laborals, per afegir-ne aquesta, i més valdrà que ho deixem ací, que aquesta dreuera ens duria per viaranys ben diferents al propòsit principal d'aquest relat. El cas és que, cada dijous, el seu lloc l'ocupa un acordionista, deu anys major que ell, cellajunt, polonés també, de nom impronunciable –Zbigniew– i de caràcter aspre, que mira de gairell i a penes altera el gest quan algú hi deixa un donatiu, ni que siga un bitllet, i que al botiguer no li fa gens de gràcia. Filibert arribà a aquesta conclusió també el primer dia, quan li repetí la proposició que havia fet a Tadeusz i el substitut, sense mirar-lo, li

endegà que no li anara amb romanços, que si volia que posara al platet –ell no usa caixeta d’havans, sinó platet– i que si no volia que no, que total per vint cèntims... En conseqüència, dijous és l’únic dia en què les tornes del café van a parar a la butxaca de Filibert i d’allí, invariablement, a la caixa registradora de la merceria.

–Com vaig a donar-li res al *Bisnes* aquest, o com es pronuncie, si ni tan sols me’n puc aprendre el nom? –s’excusa el botiguer, que nega cap mena d’animadversió personal, quan li ho demana algú.

La frase, que també passa per seua i que també repeteix sovint, prové igualment de la succulenta pel·lícula que li té robat el cor i les emocions a Lupe, la seua esposa. I de la qual Filibert tampoc és capaç de recordar el títol.

Ara que un gotellim modest però constant i tristíssim comença a remullar alhora l’enllosat del bulevard i els ànims dels passavolants, el vell botiguer, contradient els usos, no reprén la caminada, després de deixar els vint cèntims a la caixeta de Tadeusz.

–Aquest no és el tracte, company –l’adverteix. El rostre sever, com d’un mestre que acaba de pillar en falta el més aplicat dels seus alumnes.

–Ja ho sé –li respon el músic–, i vosté perdone. Però hi ha dies que no s’interpreta el que es vol, sinó únicament el que es pot. I avui no sabia tocar cap altra cosa.

–Està bé, però t’hauràs d’arrecerar. Està a punt de caure’n una de bona.

Les jornades precedents, a poc que el botiguer s’hi haguera fixat, hauria reparat en un detall important, si em permeten l’incís. Perquè no es tracta únicament que Tadeusz haja mudat el repertori, sinó que fa alguns dies –tres, si volem ser precisos– que la música que brolla del violí ha perdut la joia que, segons el màrqueting ancestral del botiguer, encomana ganes de viure i, doncs, de comprar, als vianants que passegen pel bulevard Rossini. És una qüestió de matís, si volen, però que delata una modificació significativa de l’estat d’ànim de Tadeusz. Siga com siga, si la caixa de la merceria se n’ha ressentit, Filibert no ho ha atribuït a l’aflic-

ció del músic, en la qual ni tan sols ha caigut, sinó a circumstàncies ben diferents: a la proximitat del final del mes, per exemple, que sempre agafa més escurades del compte les butxaques i retrau el consum, o, més probablement, a l'anunci de possibles turbulències econòmiques que ha fet un ministre massa loquaç, al seu entendre. Unes opinions, com un instant abans ha postulat davant del café, que han sigut proferides amb la pitjor de les intencions, la de provocar una sobtada epidèmia de prudència consumista entre la clientela que contribuirà, de retruc, a afonar el xicotet comerciant, tan sensible a la menor alteració dels patrons de consum.

—I ja saben qui n'acaba guanyant, si nosaltres tanquem, no? I ara me'n vaig, que ja són les sis i dotze i els autònoms no ens podem permetre més que aquestes modestes expansions, ja veuen vostès si és just que, a sobre, tinguem els ministres en contra.

Ara bé, que Filibert no hi repare no significa que els indicis del trasbals que afecta el músic no siguen ben evidents. A saber: una pallidesa exagerada, una actitud més absent de l'habitual, alguns mots proferits sense destinatari i, com ja havíem indicat, el marciment palés d'unes melodies que acostumaven a sorgir plenes de vigor.

La predicció meteorològica del botiguer no tarda gens a complir-se. I això que l'ha formulada no tant per convicció científica com per eixir-ne del pas. En el fons, és conscient que vint cèntims, ni que siguen diaris, no donen per a ser massa exigent amb el repertori del músic i que, per tant, l'admonició estava fora de lloc. Però la bona pràctica del comerç requereix, de tant en tant, de tibar la corda més enllà del que tenim dret i Filibert, que és gat vell, bé que ho sap. I, a més, la xarrada que van tenir fa uns dies —exactament tres, veges si serà o no casualitat— li dóna un cert dret sobre el músic. O això creu.

Siga com siga, la mústia cadència de la pluja comença a accelerar-se a penes el vell Filibert guanya la porta de la merceria. Si Tadeusz l'haguera seguit amb la mirada, en lloc de tancar els ulls i encetar una nova peça encara més tenebrosa, hauria reparat en

el somriure complagut que se li pinta al rostre i l'hauria relacionat sense dubtar amb la satisfacció que li proporciona haver encertat tan rotundament el pronòstic. En efecte, com si, en lloc d'emetre una presumpció, el botiguer haguera formulat una ordre, les gotes deixen immediatament d'esbandir-se amb suavitat sobre el paviment i comencen a percutir-hi amb violència. La gent mou a córrer, els més descarats a refugiar-se a dins de les botigues, argüint qualsevol excusa, demanant als dependents el gènere més estrafolari per tal de guanyar temps; els més tímids, a sota dels balcons; els més previsors, a traure paraigua. El vol del mirador escàs que protegeix el músic ja no resulta suficient per a estalviar-li la mullena, així que ha de córrer a guardar l'instrument a la funda i a tancar la caixeta d'havans que fa de receptacle de la generositat dels vianants. Dubta un instant, si adreçar les passes al passatge cobert que comunica el bulevard amb la plaça de la Vila i continuar-hi amb la feina, com fa sempre que plou, o si donar-se un descans i deixar-se caure pel bar de Remigi i mirar d'escalfar-se el cos, i qui sap si també l'esperit, amb una bona copa de vodka. Finalment, decideix que està més a prop el bar i que, amb l'aigua que cau, és una temeritat provar d'acostar-se al passatge. Una forma com qualsevol altra d'evitar reconèixer que, en el fons, ha tingut un dia pèssim i val la pena donar-se una satisfacció que compense els neguits i les penes que li toca passar. Al capdavall, hi perdrà com a molt un quart d'hora, així que encara tindrà temps, quan minve el ruixat, d'instalar-se al passatge i arrodonir allà la jornada. Total, poca caixa ha de fer, mentre ploga així, que han de ser ben escassos, i encara emprenyats i amb presses, els vianants que hi transiten.

El bar de Remigi és una sala menuda i plena de fum. A la dreta hi ha la barra, amb sis tamborets arrencats a la vora, la meitat dels quals, en el moment d'entrar-hi Tadeusz, ocupats per clients. Sobre el quart hi ha una cartera i un periòdic que pertanyen a un senyor amb traces d'oficinista que n'ocupa l'immediat i que el músic no ho sap, però es diu Ovidi; els dels extrems estan lliures: preparats, doncs, per a acollir el músic. Sempre, això sí, que no es

decidisca a seure en alguna de les tres taules que hi ha a l'esquerra, disposades en perpendicular contra la paret, cadascuna d'elles amb dues cadires a cada lateral i una al capçal, en total cinc places, per tres, quinze, més sis dels tamborets, vint-i-una. És cert, diran vostés, que, encara que no en completen la capacitat, hi ha gent ocupant totes les taules: en la primera dues persones, en la segona, cinc, en la tercera, únicament una dona. De manera que resulta fàcil concloure que Tadeusz, si no vol passar per intrús, només pot seure a la barra, a no ser que conega algun dels clients de les taules, que ja els dic jo que no és el cas. Tal raonament, que seria ben exacte pel que fa a la majoria d'establiments del ram, no ho és del tot a ca Remigi. Allí, en atenció a la poca capacitat i la molta clientela que s'hi reuneix en les hores punta, és costum que cadascú sega a la cadira que vulga, sempre que estiga lliure, és clar, amb independència que la taula ja estiga ocupada o no per algú altre. De manera que, contra el que sembla a primera vista, Tadeusz té diferents opcions. Però ja podem avançar que no en considerarà cap sinó que s'asseurà directament a un dels tamborets, el del fons de la barra, a tocar de la porta que dona accés a la cuina, d'on, malgrat que ja està tancada, encara arriba una aroma substanciosa i evocadora: els fregits d'Encarna li recorden sempre la cuina de la mare. Potser, si haguera optat per seure a la taula on hi ha la dona sola, aquesta novella hauria sigut una altra, al capdavall qualsevol decisió, per menuda que siga, per insignificant que ens parega, pot modificar radicalment el rumb d'una biografia. I no és absurda, la hipòtesi que hem formulat, que Tadeusz sempre ha tingut traça per a relacionar-se amb el sexe feble (és un dir, ja saben), i qui sap si aquella dona l'hauria acollit amb una certa predisposició, al capdavall sembla inquieta, potser se sent sola i necessita algú amb qui enraonar, ni que siga per distraure's, potser s'hauria entés bé amb Tadeusz i haurien acabat citant-se, uns dies més tard, i arribats ací és bo d'imaginar cap on haurien pogut derivar les coses. És una possibilitat, però tampoc no és l'única. No podem descartar que la dona espere algú, que la inquietud no siga més que impaciència, i que aquest algú siga un nuvi

zelós que desconeix els usos de ca Remigi i, en arribar, se senta ofès per la presència de Tadeusz a la taula de l'estimada, per la seua insistència a abordar qui no vol ser abordada, potser no hi hauria conversa, sinó discussió; no hi hauria cita, sinó disputa; potser allà on intuïem una novella rosa, hauria fet presència una trama ben negra. En tot cas, la narració hauria sigut igualment una altra, que és el que intentàvem demostrar. Però ja sabem que, tot i que ha reparat en la dona, Tadeusz es decideix per ocupar un tamboret, el del fons de la barra, que ara mateix no té l'ànim per a encetar aventures. És més, si s'haguera decidit a seure amb ella i aquesta li haguera acceptat la conversa, el més probable és que l'hauria avorrida amb les dèries que no pot traure's del cap, amb la disjuntiva que la vida li ha posat al davant i que l'obliga a posar en risc l'amor o a deixar escolar-se els somnis, si no és que, entre unes coses i altres, no acaba per perdre-ho tot. Siga com siga, ja es veu que no és cap amable tessitura.

El cas és que crida l'atenció del cambrer, que enraonava amb un compatriota a l'altre extrem de la barra. A ningú no ha d'estranyar que es busquen, que al capdavant no hi ha massa ocasió d'intercanviar records amb un compatriota, d'esmentar coneixences comunes, d'alimentar l'enyorança. El cert és que parlaven de futbol: el cambrer és seguidor del Barcelona Sporting Club i el client, de l'Emelec, tots dos amb seu a la ciutat de Guayaquil, tots dos rivals fins a extrems impensables, i fa dos dies només que s'han enfrontat: el partit va acabar en taules, però tots dos en reclamen la victòria moral.

Tadeusz es trau la jaqueta i se n'espolsa l'aigua, amb tan mala sort que unes poques gotes van a caure sobre la dona, res d'importància, quatre esquitxos mal comptats, però ella es gira i el seu esguard no presagia res de bo. Li adreça una mirada dura, ell li demana excuses, però ella no li contesta, al contrari, renega per a ella sola que veges tu quina cara més dura, tot el dia demanant i ara ve a gaster-se al bar el botí de la jornada. I a sobre l'esquitxa. Tadeusz la sent, i ja n'està tip, d'aquesta observació, que no és la primera vegada que escolta. I està a punt de contestar-li si no li

sembla prou desgràcia haver de treballar al carrer, sotmés a les inclemències de l'oratge, sense cap contracte que l'empare i, encara més, sense permís de treball ni papers de cap mena, sense dret a vacances, per tant, ni a pensió, quan li pertoque de jubilar-se, ni a baixa remunerada, si es posa malalt, que no resulta gens improbable, tot el dia a la intempèrie, ni tan sols a indemnització, si per una d'aquelles s'accidenta o, encara pitjor, si es mor, que tot podria ser. Li vénen ganes de demanar-li si no li semblen suficients, tantes renúncies, que encara li discuteix el dret a perdre vint minuts al bar i fer-se una copa per provar d'escalfar-se el cos, en l'esperit ja no hi pensa. Però no li diu res, s'empassa un glop de saliva i, amb ella, totes les paraules que li han vingut al cap. Tota la ràbia.

–Què et pose, guapo? –li demana el cambrer amb un somriure ben ample.

–Un café i una copa de vodka, si ets tan amable.

El cambrer és tres anys menor que ell, la pell fosca, equatorià, segons resen el passaport, el permís de treball, la targeta sanitària i una pila més de documents, que hi ha gent a qui la sort li ve sense buscar-la. I el seu nom –Lucio–, sense ser freqüent, és prou més senzill de pronunciar que el del músic polonés que substitueix Tadeusz cada dijous, tot i que, per raons diferents, tampoc no gaudeix de les simpaties del botiguer, que el defuig com si li poguera encomanar una malaltia infecciosa. I es nega a prendre café si no li'l prepara Remigi. I això que Lucio és dolç de caràcter, tant que no falta qui el reputa d'embafor, Filibert entre ells. I, posats a garlar, encara hi ha qui diu que, tot i les aparences, li arregla bé les coses a Encarna, la dona de Remigi, qui sembla que ho sap i els deixa fer, les seues raons tindrà. I que per això l'aguanten, que veges quina dèria més forta li ha agafat a la cuinera, amb el consentit aquest, que, després de tant de temps, encara no ha après a fer ni les feines més senzilles: omplir una gerra de cervesa sense vessar-ne en terra, o pitjor encara, sobre la roba del client; recordar-se d'aturar a temps el doll del café; encertar a servir a cadascú la seua comanda i no la del veí, per bé que compar-

tisquen taula, i no posar-li vi a qui ha demanat aigua amb gas, ni polioli a qui sempre pren una barreja o un café amb llet. Ben altres han de ser les seues aptituds, comenten entre si els clients més bords, ja que no excel·leix en mèrits professionals.

–Ací tens, templat.

Lucio li deixa al davant una tassa d'un café ben aigualit, plena fins a les vores, amb un mullader generós al cul del platet, i una copa de whisky amb dos glaçons de gel ballant-hi i, alhora que retira el braç, li fa l'ullet i somriu ensenyant-li les genives. Tadeusz se'l mira, assenteix amb el cap, però no li contesta. Ni tampoc li somriu. Pensa que tant li fa vodka que whisky que conyac, si la pretensió és únicament d'escalfar-se. I ara no té ganes de discutir per nimietats. El cambrer se n'allunya renegant.

–Deu ser la pluja, que torna la gent aspra –comenta al paísà. I reprenen la conversa.

Tadeusz està a punt de demanar-li un altre sobre de sucre, però, en l'últim instant, opta per agafar-lo d'una tassa buida que hi ha sobre la barra, a la vora de dues gerres de cervesa, una pila de plats bruts, tres gots alts amb restes de líquid i dues tasses de café amb llet tacades de pintallavis a les vores que Lucio, entre conversa i conversa, no ha tingut temps de retirar. Ja ho farà Remigi, quan isca del bany. Tadeusz tasta el café: mai no arribarà a entendre com hi ha gent que es pot prendre un líquid tan aspre sense posar-hi ni un sol gra de sucre, el botiguer per exemple. I això que el present és ben fluix de sabor: que no haja reutilitzat la càrrega, Lucio, que no seria la primera vegada. Agafa el diari, que jeu mig desballestat sobre la vitrina que, a primera hora del matí, protegeix de l'alé dels clients les tapes que han donat fama al bar de Remigi: panxeta torrada amb les vores cruixents, regalimosa de greix, tan tendra que diuen que es desfà a la boca; talls rojos de pebrera escalivada, gruixuts, amanits amb oli d'oliva i triangles finíssims d'all; llonganisses grosses i especiades, que diuen que li les serveixen en exclusiva d'un poble de l'interior, Tadeusz no les ha provades, però la concurrència afirma que no se'n troben, com aquelles, en cap altre bar de la ciutat; anelles de calamars arre-

bossades segons una fórmula inventada per la mateixa Encarna; mandonguilles de carn i mandonguilles de bacallà, les unes amarrades de salsa de tomata, les altres alineades en sec, i encara sèpia a la planxa i aletes fregides i uns xampinyons torrats que reputen d'exceptionals. Aquella vesprada, però, ja no hi queden sinó restes: quatre aletes mig seques, alguna mandonguilla, una mica de pebrera i poca cosa més. De llonganisses i de calamars mai no en cuina prou, Encarna. A Tadeusz, però, tant li és. Ja fa dies –tres, exactament– que no té gana. Que ni dina ni sopa ni dorm, que també diuen que fa bon profit.

El diari és del dia anterior i està tan tacat d'oli que fa ois fullejar-lo. Tadeusz en descobreix un altre, que pressuposa del dia, doblat sobre la taula on la dona deixa córrer el temps, ja s'ha acabat el café amb llet i ara mira i remira una revista i de tant en tant fa una ullada al rellotge. No gosa demanar-li'l, després de l'incident. Resignat, obre l'exemplar que té al davant i el fulleja sense ganes, ja en té poques per a afegir-ne a més la sensació de caducitat que, a banda d'una forta sentor d'oli, desprenen aquelles notícies. Tot i els dos sobres de sucre, el café li sembla encara massa fort, i el whisky massa aspre i la vida massa cruel, així que res del que llegeix no li interessa, tot li sembla irrellevant, les promeses dels polítics i els morts anònims en qui sap quines guerres perdudes, els casoris dels famosos i els resultats de la lliga de futbol. La cartellera de cinema ni es planteja de consultar-la, que no té la butxaca ni l'ànim per a dispendis superflus. Abandona el diari a un racó i, de seguida, un dels clients que seu a la barra li demana si el pot agafar.

–I tant, però és d'ahir.

L'home desisteix amb el cap i Tadeusz li assenyalava la taula on hi ha la dona. Voreja la cinquantena, l'interlocutor, i fa dies que no s'afaita, la barba negra i espessa contrasta amb uns cabells esparços que comencen a blanquejar. Li pregunta a la dona si necessita el diari i ella li regala un somriure i li diu que no i, encara més, li l'allarga sol·lícita. És un somriure filial, cortés i prou, sense cap intenció seductora, i així i tot la rejoyeneix més que l'enuig, però

Tadeusz ja no la mira. Ja fa estona que no aparta els ulls de la copa que fa girar entre les mans, imprimint-li un moviment circular, tènue, molt tènue, però suficient per a provocar que els glaçons donen voltes i més voltes, voltes i més voltes. Mira la copa fixament, com si d'aquell gir poguera desprendre's la solució a les cabòries que l'angunien, però per més que mira, per més que fa girar la copa, no en trau l'aigua clara, voldria recuperar l'amor, però li costa deixar de perseguir el somni, ja hem dit que no és senzill el dilema que enfronta, i per més que cavilla no troba la manera de conciliar els dos extrems, d'estalviar-se la tria, de salvar-ne un sense fer malbé l'altre.

—Has llegit açò, Canut? Han atracat un mas de la urbanització on tenen la casa els teus cosins. Despús-anit. El propietari va intentar resistir-se i li van fotre una pallissa, els malparits. La policia sospita que es tracta d'una banda de russos. Diu que ja fa temps que els segueixen la pista, però no han sigut capaços d'atrapar-los.

Qui parla és l'home de la barba descurada. Té la veu un punt ronca, potser de fumar molt o potser a causa de la pluja i del fred, que aquella tardor han vingut de sobte i han saturat les consultes dels ambulatoris. En el to, tanmateix, se li endevina una certa intenció de provocar l'interlocutor, un propòsit que confirma el somriure que intercanvia discretament amb l'oficinista, que li recomana de fer gàrgares amb un estrany beuratge: ha de bullir mitja ceba en mig litre d'aigua i, després de colat, afegir-hi idèntica quantitat de suc de llima, potser alguna cullerada de mel per fer més lleuger un brou que no hi ha qui s'empasse sense fàstic, no hi ha perdó dels pecats que no comporte penitència. El tal Canut alça la mirada en silenci, capcineja una mica i després sentència:

—Són una plaga, Bernat, t'ho he dit sempre. L'escòria d'Europa ens ha vingut i cada dia n'hi ha més i ningú no mou un dit per impedir-ho, no sé on arribarem, és increïble. ¿Però no deia el diari que les autoritats no paren de donar papers a uns i a altres, en lloc d'enviar-los de cap al seu país? Saps quants autobusos arriben cada dia? Entre sis i vuit: què et sembla? M'ho ha dit el

policia que viu dalt de casa i també m'ha dit que no poden fer-hi res, ni amb la llei a la mà ni sense, que no els ho permeten les autoritats. Així que potser el que no fan uns ho haurem de fer uns altres, no et sembla? Si no, d'ací a poc, seran més que nosaltres, ja veuràs, i quan els deixen votar, la majoria dels regidors de la Vila seran seus. T'imagines un alcalde esclau? O moro? Doncs, no tardaràs a veure'l, si no ens decidim a actuar. Alguns, no diré que no, vénen a treballar, però la majoria són delinqüents de la pitjor espècie. La prova és que fa uns anys ningú deia que li havien entrat a robar a casa i ara és estrany trobar-se qui no conega un cas o altre. Si no l'ha patit en la pròpia pell. No sé on anirem a parar, francament.

El tal Canut es diu exactament Francisco, segons el document d'identitat, però ja fa tant de temps que han mort els que el feien servir, que fins i tot ell se n'ha oblidat. I ara només se'n recorda quan va a l'ambulatori, una volta al mes, a vigilar-se la tensió. És gros i alt i carrega d'espalltes i no és dels que més parla, però quan ho fa empra un to més solemne, com si en lloc d'opinions emetera sentències. La gent diu que s'escolta massa, però, amb tot, passa per ser molt llegit, si més no entre la concurrència del bar i entre alguns joves que sovintegen casa seua. Els dóna consells que els orienten i els parla dels bons temps del general invicte i, cada trimestre, els ajuda a corregir determinades publicacions que ells mateixos editen, revistes que defensen apassionadament la mare pàtria i refusen tothom que els la vol envair. Cada dia, uns minuts abans d'eixir de casa, s'estudia en un vell compendi de cites les dues frases que ja buscarà la manera d'encaixar amb la major de les naturalitats, com si les haguera mamades fa temps, com si foren el fruit de lectures que mai no ha tingut intenció de realitzar. Amb l'edat, però, ocorre que sovint oblida el que fa poc que s'ha estudiat, que el cap ja no el té per a segons quines coses, i aleshores ha d'inventar, que si d'alguna cosa està segur és que el prestigi no es manté si no se l'alimenta a diari. La sort d'ell és que ni els clients del bar ni els joves que el visiten coneixien D'Annunzio ni Pemán ni Nietzsche ni Céline, així que tant els dóna que assig-

ne la frase a un o a un altre, al legítim o a l'impostor. Ni ho poden discutir, ni els importa.

–De tot n'hi ha, Canut. De tot n'hi ha, com a tot arreu. O és que ací no n'hi ha hagut mai, de lladres?

Qui li replica és l'oficinista, que li segueix el corrent a Bernat. Tadeusz alça la vista i observa com es fan l'ullet, l'un i l'altre, la dona deixa la revista i també els mira amb interès, somriu una mica, amb els ulls més que amb la boca. El vell Canut s'ha posat roig d'indignació i alça la veu per respondre.

–Clar que n'hi ha hagut, de lladres, però no tants, Ovidi. No tants. I, en tot cas, no afecta igual la balança de pagaments que et furte un d'ací que et vinguen a robar de fora, ja ho va demostrar un economista anglés a qui deien Simon Garfunkel. No és el mateix, es mire com es mire.

–Si tots els que vénen foren tan dolços com Lucio, una altra cosa seria, no et sembla? –desengreixa l'oficinista.

–Diga que sí, senyor Ovidi. Diga que sí –intervé l'alludit–. No els faça cas, Canut, que li pujarà la tensió i haurem de cridar una ambulància. Vol un altre rebentat?

Tadeusz apura el whisky i li ofereix un bitllet al cambrer, que es fa un moment el desentés i, quan acudeix, ja no somriu ensejant les genives ni intenta afalagar-lo amb cap mena de compliment, ni li diu guapo o templat, sinó que estreny els morros, hi ha gent que sempre agafa la cigarreta per la punta que crema. El músic para la mà per rebre les tornes –quatre euros i vint cèntims, segons ha calculat–, però Lucio li les deixa a sobre del taulell, ignorant la mà estesa, dissimulant que no la veu, quina manera més estranya de tenir contenta la clientela. El propietari, ja eixugades les urgències que l'han dut al bany, contempla l'escena des del llindar, però tothom sap que no li cridarà l'atenció, al cambrer, que no gosarà enfrontar-se a Encarna, que callarà i prou, què pot fer si la dona no vol veure el que tothom aprecia, bé diuen que l'amor és cec. N'hi ha qui defensa que, malgrat l'espendor de les tapes, en poc de temps, si persisteix en la ceguesa, sobran cadires a ca Remigi, fins i tot en les hores punta, i, en

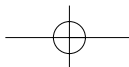
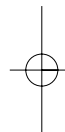
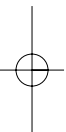
conseqüència, es perdrà aquest costum tan peculiar de compartir taula.

Tadeusz cedeix el pas a una dona, alta, rossa, bronzejada amb desmesura i amb un escot profund. Du el pas decidit, l'hauria trepitjat si no s'aparta. Se la queda mirant, però ella no el veu, no té ulls sinó per a l'altra dona, a qui saluda amb la veu però sobretot amb la mirada. Tadeusz se'n va sense veure com es besen als llavis, tènueament, no cal ser una eminència per a detectar com s'estimen, alguns dels clients tarden a recuperar-se de la sorpresa. La varietat de novel·les possibles és immensa.

Ha deixat de ploure amb tanta contundència: ja no cauen sinó gotes esparses, suaus, però l'ambient s'ha tornat fred, la llum ha minvat i no han encés encara els fanals, la gent circula com si tinguera pressa. Mira el cel, el músic, la rotunditat fosca dels núvols no permet descartar encara nous xàfecs, pensa que no cal que s'installe de nou, ni al bulevard ni al passatge. Total, a penes circula ningú i els que ho facen ja no repararan en el músic, sinó que aniran absorts en les pròpies cabòries, com pagar el pròxim venciment de la hipoteca o l'acadèmia dels fills o com justificar a casa determinats retards, qüestions de poca substància, en tot cas, enfront d'un dilema com el que ha d'abordar Tadeusz.

Malgrat les perspectives, obre la funda i en trau el violí. Pensa que és ben cruel la vida, que Déu, si existeix, no té cor ni pietat dels seus súbdits, per més que diguen, si no no consentiria que se li plantejara aquesta disjuntiva, que després de tant de temps d'esperar que li quallen les esperances, de treballar i treballar per tenir-les a punt, d'enfrontar decepcions i circumstàncies adverses, haja de renunciar a elles per no perdre més encara. Un Déu que permet això, sincerament, no val la pena. Pren el violí amb tota la cura. Fa dies que ha decidit que ja n'hi ha prou, de tocar el que li manen uns i altres, però encara no havia gosat interpretar segons quines peces. Se'l du amb delicadesa al muscle, tanca els ulls i se sent com un dia de desembre, fa ja molts anys, sobre l'escenari d'un teatret modest a molts quilòmetres d'on és ara, tan diminut i incòmode que els faristols i les cadires dels músics s'acumulaven

els uns contra els altres i això que n'eren pocs, allà dalt. Amb els ulls tancats, escolta de nou la remor de la sala plena: pares i mares, germans i cosins, avis i amics i familiars, algun aficionat a la música també i els dos o tres desenfeïnats que no hi manquen mai, a cap mena d'acte, sobretot si són gratuïts. Maryla i Witold, els seus pares, i Krystyna, la seua promesa, estarien asseguts a les primeres files, suposava, que el pare havia determinat de ser-hi una estona abans, per agafar un bon lloc. Un murmuri creixent va saludar l'eixida dels músics a l'escenari, Tadeusz va provar de buscar-los amb la mirada però la penombra del pati de butaques no li permetia distingir els trets de la gent. Dubtà una mica, abans d'ocupar el lloc que corresponia al primer violinista, ben a prop del mestre, era la primera vegada que actuava i la suor li corria per l'espina. De primer, havien d'interpretar peces d'Elgar i Brahms i Sibelius i després una del mateix director, Jan Domanski. Finalment, a una indicació de batuta, Tadeusz va alçar-se per interpretar la *Campanella*, una peça difícilíssima que va compondre el gran Niccolò Paganini, genovés, violinista excels que quan tocava, a voltes amb una sola corda, la gent pensava que eren diversos els violins que sonaven, tanta era la seua habilitat, la d'ell no arribava encara a tant, tot i els elogis que li havia dedicat el seu mestre. Les males llengües deien si Paganini havia pactat amb el diable, aquell art sublim a canvi de la condemna eterna; Tadeusz, si poguera, també pactaria, n'estava convençut, l'ànima a canvi de no haver de triar entre l'amor i els somnis.

Tadeusz no podia imaginar que aquell seria el seu darrer concert en un teatre, ell que somiava que era únicament el primer, l'inici d'una carrera fecunda de concertista, la primera pedra de l'edifici de la fama. El modest teatret de poble sobre l'escenari del qual s'arregleraven els músics, diríem que més comprimits que organitzats, no li semblava, en aquell instant, menys sumptuós que l'Scala de Milà, que el Royal Albert Hall de Londres o que el Teatre Bolxoi de Moscou. L'emoció d'aquell instant era capaç d'amagar-li les clivelles que es dibuixaven nítidament per les parets descrostades de la sala, el llustre perdut d'unes cortines que demanaven la jubilació urgent, les bombetes foses que ningú se sentia obligat a canviar, els grunys de les cadires del pati de butaques cada vegada que algun ocupant es movia, que era tothora, o el murmuri del públic i les corregudes dels xiquets, que no cessaven ni tan sols en els moments més intensos. Quan, amb un somriure amable i coratjós alhora, Jan Domanski li indicà que s'alçara per interpretar la *Campanella*, les cames li tremolaven, l'esquena li regalimava de suor i tenia la boca plena de saliva. Durant un segon, estigué convençut que tot aniria malament i desitjà ser a molts quilòmetres de distància, tant que havia somiat aquell instant. Però una mirada del mestre fou suficient perquè començara a respirar amb pausa, a concentrar-se en la partitura, en els dits de la mà esquerra, que es movien veloçment sobre les cordes, pressionant-les, modulant el so que l'arquet produïa en fregar-les. N'hi hagué prou amb les dues frases inicials, l'arrançada impetuosa de la *Campanella*, perquè el món s'esvaïra, perquè la música començara a amarar-li cada cèl·lula, perquè ell i el violí es fongueren en una unitat indissoluble. El despertà un esclat

eixordador i, desconcertat per la sorpresa, obrí els ulls. Jan Domanski el mirava satisfet, el rostre suat, els ulls brillants, la boca estirada en un somriure generós. Li féu una indicació amb la batuta perquè saludara el públic i Tadeusz inclinà el cap. A baix, la gent s'havia posat dreta i aplaudia amb fervor, des de les darreres files li arribava fins i tot algun crit d'eufòria que devia haver proferit, estava segur, cert amic seu aficionat a les estridències. Potser, al capdavant, li hàgem de donar la raó i les emocions que allà brollaven no siguen tan diferents de les que omplen cada nit de concert els grans auditoris del món.

Fou aleshores que s'adonà que no recordava res del que havia succeït entre l'inici de la peça i aquell moment de màgia que ara li feia saltar les llàgrimes. Tenia l'esquena xopa i les cames li tremolaven de nou. I no sabia què fer, si tornar a inclinar-se o si seure o si iniciar la retirada, només que tenia unes ganes immenses de riure. Mirà novament el mestre, que havia fet alçar els joves músics i ara tots alhora inclinaven lleugerament el cap, les rialles pintades a les boques, satisfets d'haver foragitat la tensió. I, sense pensar-ho, s'abraçà a Domanski, ell, més que ningú, es mereixia aquelles mostres d'admiració. Aquells que ara aplaudien amb fervor fa només pocs dies l'ignoraven, per no dir que la majoria feien escarni de la seua condició, vet ací si és gran el poder transformador de la música, ja ho diuen, que amansa les feres, com podrien dir també que és capaç de posar una mica de seny en el cervell dels brètols, que, tot i el que sembla a primera vista, no és mèrit de menys calibre que l'anterior. Després, mentre tornava a saludar, buscà Krystyna de reüll, ara que havien encés els llums de la platea li hauria de resultar més fàcil localitzar-la. Seia tres files enrere, a un extrem de la renglera, i no parava de plorar, abraçada a la mare. Creuaren la mirada i tots dos somrigueren tènueament i ella s'afegí als aplaudiments i ell a les rialles dels companys, i un instant després també aplaudia la mare, els ulls igualment plorosos. El pare reia obertament i no deixava d'estrényer mans que el felicitaven i d'encaixar colps de palmell a l'esquena.

La gent començava a abandonar el local, que la vida no sols és música, ni que siga la més excelsa, posem la de Mozart o la del mestre Paganini com podríem posar la de Beethoven o la de Txai-kovski o la de tants altres, alguns de coneguts i d'altres no gens, que la història de les arts està feta tant de constatacions com d'oblits, però això, que Tadeusz li ha sentit defensar amb vehemència a Domanski, no ho pensava la gent que s'acumulava a les portes, guardant torn per a eixir, la majoria cordant-se els abrics i embolicant-se les bufandes i tapant-se el cap amb barrets i gorres. Comentaven l'habilitat dels joves músics, especulaven sobre les hores que devia haver perdut Domanski ensenyant-los, la paciència que calia per endreçar el jovent, però aquella conversa durava un instant només i aviat ja pensaven en el vent gèlid que els rebria en travessar la porta, en la feina que els esperava, en arribar a casa, rentar els nens o retirar la bugada de l'estenedor o donar menjar als animals i, en tot cas, preparar ni que fóra un sopar modest, que els espectadors d'aquell concert eren gent humil, sense massa possibles, treballadors agrícoles i prou, la majoria. La mare de Tadeusz havia aconseguit una cuixa de corder per celebrar l'èxit del fill i havia convidat Krystyna a sopar amb ells i ella s'havia ofert a ajudar-la a preparar els *pierogi* de formatge. Semblen fàcils de fer, al capdavant no són sinó pastissos farcits, es tracta només de mesclar aigua, farina i ou, bàsicament, però cal certa traça per fènyer la massa al punt i encara més per plegar-los, una vegada plens, però no cal patir, que Krystyna té bona mà per a la cuina i sobretot molta paciència. Mentrestant, la mare havia preparat la cuixa, no era massa gran, però la carn sempre fa festa, i més encara si no és plat de cada dia, i bé que havien procurat d'afegir-hi bons talls de patata, finets, com li agraden a Tadeusz, i si poguera ser que quedaren ben rostits i amb les vores cruixents. Amb el pa, mullarien el brou i encara potser que se n'assaciaren.

Mentre sopaven, el pare els va comunicar que havia parlat amb Domanski, a l'eixida del teatre. Feia el posat greu de les grans ocasions, però els ulls li brillaven d'ebrietat satisfeta. I deia que l'havia autoritzat a fer gestions davant de les autoritats per mirar d'a-

conseguir-li una beca d'estudis a una acadèmia de Cracòvia. Això significava omplir un munt de papers, respondre un qüestionari que a ell li resultava inintelligible, discernir on calia presentar-lo per aconseguir que arribara on pertocava i encara més, parlar amb el funcionari pertinent, per tal que els papers no s'aturaren en algun calaix perdut, que feren via tan prest com fóra possible, que sempre seria massa a espai. Era l'única possibilitat, si volia seguir estudis de violí, que ells, bé que ho sabien tots, no podien proporcionar-li'ls. I encara que li donaren la beca, tampoc no es lliurarien de sacrificis: el primer, prescindir dels ingressos que obtindria Tadeusz si acompanyara el pare a treballar al camp, que ja en tenia l'edat. Del preu que hauria d'assumir el fill, Witold no en parlà, ni li vingué tan sols al cap: deixar el poble i els amics per dormir en un llit alié, abandonar l'estimada ara que el foc de l'amor els cremava més que mai, renunciar als plats que preparava la mare, modestos per la manca de certs ingredients, però sempre substanciosos, elaborats amb una cura que no observarien les cuineres de la residència on s'hauria d'hostatjar, si tot anava bé, que potser estaven venent ja els ocells i encara no havien eixit ni tan sols a parar-ne els ceps. Però no importa, conclogué el pare. Aquell dia, amb el record de tantes veus que feia no res el felicitaven per l'èxit del fill, de tantes mans que estrenyien la seua i li donaven cops a l'esquena, cap sacrifici no li semblava excessiu. Ja somiava amb la recepció que els faria el president de la República quan el fill debutara a la capital i els melòmans s'admiraren de tanta perícia. La mare no deixava de somriure en silenci, complaguda pel propòsit del marit i alhora temerosa del futur, què seria del fill lluny de la casa, qui li rentaria la roba, qui li trauria la pols a la cambra on haguera de dormir, qui l'aconsellaria quan dubtara, qui pararia esment que res no li ocorreguera. Tadeusz no reparava en les cabòries de la mare, però creia descobrir que els mots del pare li provocaven un gest sorneguer, qui t'escolta ara i qui t'ha hagut de sentir, devia pensar. Els ulls de l'home brillaven d'emoció, és cert, però també a causa de la ingesta del vi hongarés que havien encetat per a celebrar la fita, al capdavall era ell qui s'havia begut quasi

tota la botella, entre bocí i bocí de corder, que Krystyna i la mare havien pres aigua i Tadeusz s'havia mesurat no arribava a mig got. Caldria passar un examen, continuava el pare, la boca cada vegada més salivosa, però el mestre estava convençut que Tadeusz podria superar-lo, si treballava amb la dedicació que havia demostrat fins ara. La mare assentia, convençuda, i Krystyna estrenyia la mà de l'estimat per sota de la taula i somreia, a ella, com a la mare, també li dolia la distància que s'obriria entre ells, però les cabòries que l'afligien eren d'ordre diferent. Quan va anunciar que Domanski li havia confessat que coneixia ben pocs joves amb les aptituds musicals de Tadeusz, al pare se li omplia la boca. Per un instant, va pensar de proposar un brindis, però s'adonà a temps que ja s'havia acabat el vi. Així que ho deixà córrer. Estava convençut que brindar amb aigua els havia de dur malastrugança.

Més tard, quan s'acosten caminant cap a la casa d'ella, Tadeusz i Krystyna especularan sobre el futur esplèndid que els espera: Berlín, París, Lisboa i encara Nova York, les sales de concerts de les principals ciutats europees competiran per veure'l actuar, volaran en avions moderns i s'hostatjaran en hotels de luxe, amb banyera rodona i un moble bar ben assortit, i Krystyna haurà de comprar-se els millors vestits per alternar amb tota la gent que aviat aniran coneixent i ell una levita per als recitals. No pararan de riure, aquella nit clara, la lluna esbandint una llum pàl·lida pels carrers silenciosos del poble, un ventijol suau alçant nuvolets de pols i els gossos bordant al seu pas, felicitant-los la ventura que els espera. No pararan de riure excepte quan l'impuls del desig els faci aturar-se en una zona d'ombra i buscar-se les boques i temptar-se la carn sobre els vestits. No els ha de faltar ocasió, tampoc, que els carrers del poble no estan massa il·luminats: bombetes d'escassa potència i mal repartides. Però els inconvenients que troben els uns són virtuts que aprecien els altres i als enamorats ja els va bé que de tant en tant la foscor els empare. Krystyna té un cos menut, sense més carnadura que la justa, ella voldria una mica més de pit i les cuixes una mica més plenes i els llavis més grossos, però ara no gosa confessar-li-ho a Tadeusz, que la troba per-

fecta, esvelta i proporcionada, els trets afinats i els ulls verd fosc, la noia més guapa del món sencer, o almenys això li diu i ningú que vera el gest que fa, quan la mira, podria posar en dubte que declara les coses tal com les sent. Quan s'acomiadem, després d'una besada lenta, l'estómac de Tadeusz semblarà ple de lluernes i els ulls de Krystyna ploraran d'emoció. Realment, cal ben poc per a ser feliç: algú que t'estime i un parell o tres de somnis.

En tornar a casa, Tadeusz va adonar-se que no tenia son. L'excitació de la vesprada encara no s'havia esvaït. Va seure un instant al brancal, abans d'entrar, i mirà el cel lluent, els estels que aquell dia brillaven més que cap altra nit, i recordà el so dels aplaudiments, el somriure satisfet de Jan Domanski, els plors de la mare i de Krystyna, les notes sublimes de la *Campanella*, l'anunci del pare. I sospirà i pensà que hauria de treballar ferm per concretar els somnis, d'assajar fins a l'extenuació, si volia convertir-se en un mestre, que si al poble era el primer entre els músics, a l'acadèmia de Cracòvia no deixaria de ser un entre tants, i encara l'últim, si més no d'entrada. Malgrat els elogis, era conscient que no passava de ser un aprenent, que no havia fet sinó començar a gatejar, que li calia encara posar-se dret i aprendre unes passes i finalment provar d'agafar impuls. I que no seria fàcil. Va fer girar la clau amb suavitat. La casa estava fosca. Des del fons, li arribaven els roncs aspres del pare, mai no ha entès com pot conciliar el son, la mare, tan a la vora d'aquell brogit descomunal. S'hi va acostar de puntetes i diposità un bes agraït sobre el front d'aquella dona silenciosa i amable. La contemplà un moment. Mai no havia sigut una dona atractiva, ni havia tingut mai ocasió de cuidar-se, sempre passant compte dels uns i dels altres, sempre dreta i amb les mans a remull, ensabonant i rentant, ensabonant i rentant, però desprenia una aura de bondat que li endolcia el rostre. Respirava amb lentitud, els ulls tancats i el rostre plàcid, descansat. Un rampell d'emoció i agraïment li pujà coll amunt i pensà que s'alegrava de l'èxit d'aquella nit sobretot per ella, si no fóra per la seua intervenció no hi hauria hagut violí ni música ni res de semblant. Quan va abandonar l'habitació, la dona va obrir lleu-

gerament els ulls i s'eixugà amb el dit les llàgrimes que acabaven de formar-s'hi. Mogueu una mica el cos de l'home, que deixà un instant de roncar i de seguida va tornar a enganxar-s'hi. Finalment, es donà la volta, resignada a l'insomni. Pensà que no li importava romandre desperta, aquella nit, perquè, ni que fóra per una vegada, tenia el cap ple de cavil·lacions amables.

Tadeusz es va posar el pijama i va obrir un bagul vell, que deixà anar un reneç inoportú. Embolicat en un drap, hi havia un vell xilòfon de juguina. Li tragué l'embolcall i passà el dit sobre les plaques metàl·liques, cadascuna d'un color, a la tercera li mancava la rosca que l'hauria de fixar al bastiment de fusta. Lentament, amb els tous dels dits, colpejant lleument les làmines sense deixar que sonaren, va recordar els moviments d'aquella tonada que improvisava el dia que va descobrir-lo Jan Domanski, ja feia ben bé quatre anys. Era al carrer, assegut a la porta de casa amb aquell instrument que havia heretat d'un cosí sobre les cuixes i jugava a reproduir velles cançons que li havia escoltat cantar a l'àvia, de tant en tant a inventar-ne de noves. A Domanski, el coneixia de vista, però mai no havia parlat amb ell. Feia poc que s'havia instal·lat al barri, quatre o cinc cases més enllà de la seua, i ningú sabia què feia, a banda de tocar un violí i passejar-se pel poble amb una bufanda verda embolicada al coll i acostar-se al bar cada vegada que retransmetien per televisió un partit de l'Slask, l'equip de futbol de Breslau. Parlava, malgrat l'accent estrany, amb paraules que en el poble no era gens comú escoltar, mots d'aquells que només figuren als llibres. I tenia la veu i els gests i el caminar massa fins per a un home, així que els veïns no havien tardat gens a reputar-lo de marieta. Els més rudes, de bardaix o d'eunuc. I uns i altres a esquivar-ne el tracte.

Tadeusz havia escoltat més vegades la melodia que xiulava, però mai, fins aleshores, havia procurat reproduir-la al xilòfon. Després d'algunes temptatives, la juguina ja deixava anar, amb una aproximació més que notable, el so metàl·lic d'aquella primera frase. Jan Domanski l'observava des del mig del carrer.

—On has après música, fill?

–No en sé, senyor.

–No en saps? I com és que toques?

–L’he sentit xiular i estava provant de reproduir la cançoneta...

–La coneixes?

–L’havia escoltada alguna volta, potser. Però mai no l’havia tocada.

–Es diu *Una petita serenata nocturna*...

–No ho sabia, senyor.

–La va escriure un compositor que es deia Wolfgang Amadeus Mozart. Per desgràcia, no la conservem sencera. N’hem perdut un moviment, dels cinc originals. N’has sentit a parlar, de Mozart?

–Crec que em sona, sí senyor.

–Era un geni. Quina edat tens?

–Dotze, senyor.

–Doncs, a la teua edat, i encara molt més jove, ja feia concerts, t’imagines? A ell devem algunes de les peces més meravelloses que mai s’han escrit. Un geni, creu-me. Però es va morir jove. Massa jove, segurament.

–I es va morir perquè era un geni?

L’home s’assegué a la vora de Tadeusz. El mirava amb una tendresa que el nen no havia conegut mai en un adult, la mare al marge, i que combinava amb un deix de sorpresa i un bri d’excitació. Es veia de llarg que hi hauria pocs temes al món que li plagueren més que enraonar de música.

–Em permets?

Li prengué els martellets i, amb suavitat, tornà a interpretar l’inici de la serenata, allargant-la una mica més del que havia fet sonar Tadeusz. Després, li tornà les fustes i l’invità. El nen la repetí sense dificultat. A poc a poc, anaren cada volta una mica més lluny, Tadeusz temptant de seguir-lo i l’home corregint-lo quan calia, acompanyant-li la mà sobre el lloc on calia colpejar. Fins que havien avançat tant que a l’aprenent li resultava complicat retenir al cap tantes notes. La sorpresa de Domanski, aleshores, ja havia mudat en admiració.

–T’agradaria aprendre música?

–I tant, però al poble no hi ha cap acadèmia.

–Jo te’n podria ensenyar. Sóc músic i fa temps vaig formar part d’una orquestra. Però això són històries velles.

–Ho diu de veritat? M’agradaria més que res en el món, senyor.

–Parlaré amb el teu pare.

Aquella nit, mentre esperava que tocaren a la porta, Tadeusz no cessava d’interpretar, fins on havia pogut retenir, el primer moviment de la serenata de Mozart que li havia ensenyat Domanski. Pensava que potser li caldria demostrar al pare la seua habilitat, per ajudar a convèncer-lo, i procurava concentrar-s’hi. Una bombeta escarransida, quaranta watts ja vells, a penes donava per a il·luminar l’estança, tan pobra que aviat està descrita: quatre cadires, una taula rodona amb unes estovalles d’hule, una estufa de llenya, un balancí i un armari de mig cos, amb un televisor a sobre, a les parets un quadre de la Mare de Déu de Czestochowa, signat per Joan Pau II, i algunes làmines de paisatges nevats i mars llunyanes. A tota la casa li calia una mà de pintura, però no estaven els temps per a festes. El pare s’empassava el sopar sense gana.

–Saps que les drassanes Lenin s’han afegit a la vaga?

–Les de Gdańsk? Ai, Déu meu! –es lamentà la mare.

–Això contava en Marek.

–I en coneixes les raons?

–No ho sé, però sembla que no sols demanen augment de sou, com els obrers de la fàbrica d’acer de Nowa Huta, sinó que volen la legalització de Solidaritat i que alliberen els presos polítics. Marek diu que el govern, encara que es vulga mostrar ferm, no té suports i que aviat cedirà, i que Polònia es convertirà en un país com Alemanya o França, però jo no ho veig tan clar. Si poden, no dubtes que enviaran l’exèrcit a escanyar a uns i altres. De fet, aquesta nit la policia ja ha detingut alguns dirigents, encara que el Walesa aquest, l’electricista que dirigeix Solidaritat, diuen que se n’ha escapolit. No sé, a mi em fa una mica de por, tot plegat. Vols

deixar de fer soroll, renoi? Tinc el tin-tin del maleït xilòfon al cap. Que no tens res més a fer, que tocar-me els collons?

Tadeusz va deixar l'instrument a dins del bagul. Esguardà la mare, que, amb un gest discret, semblava demanar-li que tinguerà paciència. Va acostar-se a la cuina, a ajudar-la, i ella li donà un bes a la galta.

–No li ho tingues en compte. Du treballant des de primera hora del matí i està molt cansat. Ja el tocaràs demà, el xilòfon. M'agradava molt, aquesta tonada. On l'has apresat?

–La xiulava el veí.

–El músic?

–Sí. M'ha sentit tocar-la i m'ha demanat si vull aprendre música. Ell podria ensenyar-me'n.

La mare va arrufar el nas, però, en això, van tocar a la porta i Tadeusz va córrer a obrir. El pare havia deixat de menjar i feia un gest de disgust, no era habitual que ningú cridara tan tard, a aquelles hores l'únic que podien arribar eren males notícies.

–És el senyor Domanski, papà –anuncià Tadeusz des de la porta–. Vol parlar amb tu. Li dic que passe?

–Ja hi vaig jo.

El músic es va presentar i li va fer cinc cèntims de l'episodi del matí, elogià la traça del nen per a la música, li anuncià un futur brillant si perseverava, ell té bon ull per a aquelles coses. I, finalment, s'oferí a fer-li de mestre. El pare es fregava les mans amb el tovalló, mentre l'escoltava. Encara li quedava un bocí de menjar a la boca.

–Evidentment, li ensenyaré de franc –va reblar Domanski–. Pel que he pogut escoltar, Tadeusz té una oïda extraordinària. Suppose que no li costarà gens aprendre i...

El pare se'l mirava amb desconfiança. S'empassà el bocí que mastegava i es torcà les comissures amb el tovalló. El rostre de Domanski desprenia un goig insòlit, els braços no paraven de gesticular, ja sabem com li plau enraonar de música, ara, a més, caldria sumar-hi la il·lusió que li fa poder-ne ensenyar. Més encara que interpretar o compondre, li agradava fer de mestre, tot i que

no considerava oportú esmentar-ho: encara li feia mal, recordar aquells dies a Breslau. Però, per més que s'estenia en raons, per més que lloava les aptituds innates de Tadeusz, no va aconseguir d'encomanar-li al pare la joia que l'omplia. Ben al contrari, a cada pas el seu amfitrió arrufava més i més les celles. No el deixà acabar l'exposició.

—De franc, no? De veritat creu que permetré que el meu fill passe una estona a soles amb vosté? Em deu haver pres per idiota. Conec molt bé la gent de la seua espècie. Sé perfectament què hi ha darrere de tan belles paraules. Es vosté un descarat, senyor meu. I done gràcies que no el denuncie a les autoritats. Vaja i busque algú més innocent que jo, encara que, si m'admet un consell, amb la pinta que fa és inútil que ho intente. Se'l veu vindre de lluny. I ara, si em permet, m'agradaria acabar de sopar en pau. Bona nit.

Tadeusz no donava crèdit al que acabava d'escoltar. Va sentir la porta que es tancava, va escoltar el prec somort de Domanski des de fora i va veure el pare que tornava remugant. Aquell colp de porta li va esmicolar els somnis en trossos encara més menuts que els vidres de l'escola quan el seu amic Karol Rutkiewicz els encertava amb una pedrada mil·limètrica. La ràbia que sentia li esclatà en un plor desconsolat i va buscar els braços de la mare, que s'eixugava les mans al davantal humit. El pare va tornar a seure i ja punxava un tros de tomata. Mirà Tadeusz amb duresa, amb aquell posat que tant l'intimidava.

—I tu, per què plores? No t'haurà tocat, aquest matí, oi?

Tadeusz no va contestar. Deixà la mare i corregué a refugiar-se al llit. D'allà estant, sentí encara la veu de Witold:

—Si t'ha tocat només un pèl, el mate.

Mentre es posava el pijama, no va deixar de sanglotar. Inventava mil estratègies per burlar la determinació del pare, però sabia que eren fruit de la ràbia i que, demà al matí, s'adonaria que totes resultaven igualment inviables. I la impotència se'l menjaria. No tenia ganes de dormir, però encara en tenia menys de sentir a prop la companyia del pare. L'escoltà renegar una estona i després

va sentir el tràfec de la mare a la cuina mentre rentava els plats. A l'instant, ja li arribaven uns roncs poderosos. Quan entrà la mare no es mogué. Va deixar que li acaronara els cabells en silenci, que li pujara el llençol fins a tapar-li el coll, que li deixara al front una besada tendra. Fou aleshores que es va girar i la mirà amb gest suplicant, els ulls envermellits i el nas ple de mocs. La mare li acaronà les galtes amb el dit, prengué un mocador net i l'ajudà a lliurar-se'n.

—Ja ho arreglarem, fill meu, no patisques. Ara, procura descansar.

Li va costar, però finalment s'adormí, més tranquil després d'haver escoltat la veu de la mare. L'endemà, quan el va despertar, el pare ja no hi era. Després de rentar-se la cara i pentinar-se els cabells, l'agafà de la mà i se'n van anar a tocar a la porta d'en Domanski, que encara devia dormir, si atenem a l'estona que tardà a obrir-los, al rostre una mica botinflat amb què els esguardà i als cabells esbullats i a la veu un punt ronca amb què els va saludar. I encara, per si algú creu que en faltaven indicis, podríem apuntar que es fregava els ulls i els demanava disculpes per presentar-se en aquell estat. Els va fer passar, els oferí cadira i els preguntà què volien. Tadeusz no podia foragitar certa inquietud.

Aquella casa era un caos de llibres i llibretes per damunt de taules i cadires, de plats bruts i roba per guardar. La mare va pensar que, davant d'aquella evidència, ningú podria discutir-li que en les cases fa falta sempre la mà d'una dona. Que, quan no hi és, s'esdevé el caos. Domanski no va fer cap al·lusió als fets de la nit anterior, a les imputacions que li féu el pare, paraules molt gruixudes, més injustes encara si se sustentaven, com sembla, en rumors i no en cap mena de constatació. Hauria sigut legítim que l'amfitrió, abans de continuar, n'exigira alguna mena de reparació, ni que foren uns mots de disculpa. En canvi, quan la mare ho va intentar, el músic la tallà amb fermesa, l'assumpte està oblidat per part meua, digué, així que no cal que en parlem més, m'imagina que no haurà vingut únicament per això. La mare va negar amb el cap i Domanski la invità a parlar-ne amb un gest de la mà. L'ex-

posició de Maryla fou ben concisa, que ella no domina l'oratória com el seu interlocutor: volia que el fill estudiara amb ell, si creia de debò que tenia aptituds musicals, però ho haurien de fer d'amagat del pare, ella li diria com, si li semblava. Era l'única via, de moment. Més endavant, quan ella n'endevinara l'ocasió, ja provaria novament de convèncer-lo. Quedaren d'acord.

–Però no podrem pagar-li...

–Ja vaig dir-li al seu home que no cal. Els progressos de Tadeusz seran un premi suficient, si val tant com em sembla.

–No sap com li estic d'agraïda.

–Les gràcies, li les hauria de donar jo.

En aquest punt, si és l'un o l'altra qui n'ha d'estar més reconegut, és l'únic en què discreparen, que és com dir, doncs, que estaven plenament d'acord. Amb tot, encara s'estengueren un instant a discutir-ho, que si tu que si jo, sense arribar enlloc, com era previsible, ja es faran vostès càrrec que no reproduïm un diàleg tan insuls. Únicament afegirem que la mare s'oferí per rentar-li la roba i endreçar-li la casa, de tant en tant, dues voltes per setmana si li semblava bé, és el mínim a canvi de tant com rebrà el fill. El músic s'hi oposà amb determinació, però la mare era ben tossuda, quan volia, i li digué que quin tracte era aquell que no tenia contrapartida. I Domanski callà, per fi, i en aquest cas vol dir que atorgà, com resa efectivament la dita, potser havia entès que la mare de Tadeusz s'hi presentaria tant si volia com si no. I així quedaren.

L'endemà, Tadeusz va comparèixer nerviós, la clenxa ben pentinada i el xilòfon sota el braç, embolicat amb cura, i Domanski li rigué l'ocurrència. Però no va dir res, simplement el féu seure. La casa estava més recollida: els plats estaven nets i no es veia roba per guardar. De llibres i llibretes n'hi havia encara pertot arreu, però es veia que Domanski havia provat d'ordenar-los en piles. La mare no havia vingut a acompanyar Tadeusz, però, si ho haguera fet, no hauria mudat d'opinió i seguiria pensant que allà encara hi calia la mà d'una dona: els vidres tacats de pluja, les cortines arrugades i una certa sensació inconcreta de desendreçat li semblarien

suficients per a considerar irrefutable la seua postura. El mestre va obrir un armari i tragué un estoig vermell, ja bastant arnat per l'ús. A dins, la fusta del violí brillava com si fóra nova, ni un bri de pols, ni una diminuta raspadura. El prengué amb cura i se l'assentà al muscle, reposant-hi el coll amb suavitat. Li adreçà un somriure i després es concentrà, la mirada perduda en l'infinit. El so del violí ben prompte es va clavar a dins de les entranyes de Tadeusz, posseint-lo amb la força del vent, d'una onada poderosa, diríem, si fóra el cas que haguera vist mai la mar. Per un instant, va oblidar els nervis i se sentí transportat a mons ignots, a terres que no és possible xafar si no és en somnis. En aquell mateix instant decidí que no sols seria músic, sinó, més encara, que estudiaria violí. Mentre va durar l'execució, Domanski l'ignorà, el cos li oscil·lava al ritme de les exigències de l'instrument. Quan acabà, un somriure fresc se li va pintar al rostre:

–T'ha agradat? És una *partita* de Bach.

–Sí, però no entenc per què es mou tant. Semblava una serp...

–El violí requereix que tot el cos es pose al seu servei. D'altra manera, no seria possible interpretar les peces com cal. Quan toques, el violí ha de formar part de tu. Però ja tindràs temps d'entendre tot això. Per començar, hauràs d'aprendre les notes.

–I, més endavant, m'ensenyarà a tocar com vosté?

Tadeusz va tornar entusiasmat a casa. Va trobar la mare fent calça, mentre bullia l'olla i el brou agafava el punt, i va començar a contar-li, atropelladament, tot el que havia vist, la fascinació que havia despertat en ell el so del violí, la determinació d'esdevenir algun dia tan virtuós com el senyor Domanski, les paraules del mestre:

–Saps que el violí es toca amb tot el cos?

La mare el va escoltar complaguda, sense deixar la feina. I de tant en tant reia. Va deixar que el fill s'esbravara i va advertir-lo que, en arribar el pare, hauria de moderar tanta alegria, si no volia posar en perill les classes, ara que tot just les acabava d'encetar. Tadeusz va assentir i de seguida hi tornava...

–Saps com es diu la vara amb què es freguen les cordes?

Passaren els mesos i Tadeusz anava cada dia a la casa d'en Domanski. Aprengué els noms de les notes, els símbols que les representaven sobre el pentagrama, la manera d'acomodar-se el violí sobre el muscle, la forma més convenient d'agafar l'arquet i fer-lo lliscar sobre les cordes, de primer només provocava grinyols, després una mena de xiscles aguts, finalment acabaren sortint les notes, més o menys afinades, a poc a poc va ser capaç d'enllaçar-les en frases breus, després en melodies, finalment ja era prou hàbil per a interpretar peces assequibles: un minuet de Boccherini, un vals de Brahms, una marxa de Schumann, composicions breus que seguia a través de les partitures d'un llibre que li proporcionava Domanski. La introducció i alguns comentaris estaven escrits en anglés, i Tadeusz no els entenia, les notes, per sort, són un llenguatge universal. Durant un temps, quan no estava el pare, li parlava a la mare dels *pizzicatos* i dels acords, de la clau de sol i dels compassos i de l'afinació, i ella somreia i escoltava pacient com el llenguatge del fill es tornava cada dia més i més mal d'entendre. Un matí, Jan Domanski li confessà que, en tant de temps que havia fet de mestre, mai no havia conegut cap nen que s'aplicara tant ni que avançara tan de pressa com Tadeusz. La mare no li digué res, ja hem pogut veure que és dona de poques paraules, i a més una persona com Domanski, tan afinada de modals, tan ben parlada, tan instruïda, li provocava un respecte tal que no era capaç de captenir-se com tenia per costum. Però aquell dia tornà a casa amb una alegria immensa.

I arribà carta, un matí. La remetia Stanislaw, el germà major del pare, i els anunciava visita. Seria en quinze dies, si no li escrivia per dissuadir-lo, ja feia molts mesos que no es veien i aleshores que en tenia l'ocasió no volia deixar-la passar. No feien massa lliga ell i la mare, que el considerava groller i violent, tractava les dones com si foren bestiar i eructava a la taula i menjava sempre amb les mans. I mai no parlava sense amollar un renec. A Tadeusz, per tant, li resultava incomprendible l'alegria que se li va pintar al rostre quan el pare li'n notificà l'arribada imminent, caldrà disposar-li algun lloc per a dormir. A la nit, quan ella va acostar-se

al seu llit per desitjar-li un son feliç, no s'estigué de demanar-li-ho. I la mare se'l va mirar, riallera, els ulls brillants de picardia, semblava més jove, i li preguntà si no s'adonava que aquella era l'oportunitat que esperaven. Però Tadeusz seguia desconcertat, no sabia que esperaren res, una oportunitat de què, l'ocasió perquè el teu pare t'autoritze a prendre classes de violí, li va aclarir, però si ja hi vaig, què importa si me'n dóna o no permís, i tant que importa, Tadeusz, però ara dorm, ja t'ho explicaré demà, bona nit.

Stanislaw entrà sense tocar a la porta, va donar-li la bossa a la mare perquè s'ocupara de la roba, n'hi ha que caldrà rentar-la, li digué, i s'abraçà al germà, les mans que colpejaven les espatlles de l'altre intensament, que allargaven una mica més el contacte, si no arribaren a plorar fou únicament perquè diuen que els homes com cal no s'han de permetre certes febleses. Es van criar junts, sense pare ni mare, i van pujar tan units com si foren carn i unglà, o cul i merda, que en diu sempre Stanislaw. Quan, finalment, desferen l'abraçada, el pare va córrer a buscar una botella de vodka i li digué a la mare que hi duguera dos gots. Brindaren per la salut de tothom i perquè la pròxima trobada no es dilatarà tant, de la darrera visita feia poc més de dos anys, rememoraren. A Tadeusz, li va pessigar les galtes i li va dir que estava molt gran. És marí, l'oncle. Serveix en un mercant amb seu a Constança, a la costa romanesa de la mar Negra, una mar ferotge, li dirà a la nit, amb uns vents que canvien de manera imprevisible i unes tempestes que amenacen d'afonar fins i tot les embarcacions de més calat, però no, de pirates no n'hi ha. Li parlarà de les plataformes petrolieres, enormes com a ciutats, i del Bòsfor, amb els palaus decrepits i els vaixells que van i vénen sense parar, alguns més grans que el poble sencer. Tadeusz se'l mirarà embadalit i li farà prometre que algun dia el durà amb ell i visitaran junts aquells ports: Odessa, Trebisonda, Istanbul... Però això serà més tard, després de les efusions inicials, l'oncle va remenar en una bossa i en tragué una harmònica. Tadeusz mirà la mare, que li somrigué tènueament, la mirada deia més que no volia i el fill començava a lligar caps.

–T’he dut una harmònica. Recordes que t’ho vaig prometre?

Tadeusz va estar a punt de negar-ho, però, abans que el gest d’enuig que fingia l’oncle s’esvaïra, els records li brollaren impetuosos. Era de vesprada i al carrer plovia tant que els nens no podien seguir jugant a futbol. Tadeusz va entrar renegant de l’oratge, l’oncle estava sol, a un racó de la casa. I interpretava una melodia enigmàtica, un so lent i esgallat, la queixa d’un amant que contemplava el cos inert de l’estimada, o això li va explicar almenys.

–Me l’ha ensenyada un company mariner. Tenia un nom estrany: Joaquim Trinitade Coelho, però tothom li deia Portugués. No té lletra, aquesta cançó, i si la té, ell l’havia oblidada. Diu que l’escrigué un músic boig que havia mort la seua dona perquè se l’estimava massa. Un assumpte de zels. Però això no són coses per a explicar a un nen.

Durant les vesprades, l’oncle Stanislaw li ensenyà a Tadeusz a extraure alguns sons d’aquella harmònica gastada. I abans d’anar-se’n li prometé que, quan tornara, li’n duria una d’idèntica.

–Clar que me’n recorde, oncle. Moltes gràcies.

–La pròxima vegada que vinga, et demanaré que em toques alguna cançó, així que ja pots començar a practicar. Ara no m’esperaré dos anys, així que ja pots espavilar-te.

Aquella mateixa vesprada, mentre els dos germans eixien a veure un conegut i fer unes cerveses, la mare prengué Tadeusz de la mà i se n’anaren a buscar en Domanski. El músic duia els cabells tan esbullats com la primera vegada, però ja no hi havia piles de roba per damunt dels mobles ni vaixella pendent d’escurar i ara, a més, els vidres estaven nets i les cortines planxades i cada cosa al seu lloc, ja duia raó la mare quan deia que, a la casa, li calia la mà d’una dona. De papers i de llibres, bé que ho sabia ella, sempre n’hi havia pertot arreu.

–Vull que li ensenye a Tadeusz a tocar l’harmònica. Una sola cançó serà suficient. I no cal que siga molt complicada. Hauria de saber-se-la a la nit.

–A la nit?

–Sí, a la nit. Ah, i també necessitaré que li deixi un violí. Si tot va bé, aquesta nit convencerem el pare.

La mare va preparar *bigos*, una sopa densa de col, amb ceba, carn de porc i cansalada, el plat preferit de l'oncle. Deia que en cap lloc havia provat sopes tan gustoses com les que preparava la mare i ella li agràia les paraules amb un gest i un somriure. Tadeusz a penes menjà, sinó que els nervis, en canvi, se'l menjaven a ell. Després de sopar, va anunciar-li a l'oncle que ja se sabia una cançó i que volia demostrar-li-ho.

–Caram, noi, no imaginava que fores tan aplicat.

La mare se'l mirà des de la cuina, li notava la veu tremolosa, els moviments un punt dubitatius, anava cap ací i cap allà i no trobava les coses. El pare els demanà que no feren massa soroll.

–Soroll? Quin soroll, mecagontot? La música és la sal de la vida, Witold. Tu veus aquesta harmònica? No saps la companyia que em fa. Sense ella no tindria esma d'enfrontar les penalitats que em toca passar a bord del vaixell. Però, què t'explique? Com si no sapiguera que sempre seràs un ruc, germanet.

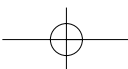
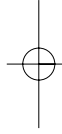
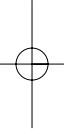
Tadeusz prengué l'harmònica. Sentia un fred estrany a les cames i notava que a l'estómac li costava de pair el menjar i això que només havia fet quatre bocins i encara gràcies. De memòria, interpretà la melodia senzilla que li havia ensenyat Domanski a corre-cuita, una nadala que cantaven els nens de Pomerània. Tadeusz dubtà en un parell d'ocasions i s'encallà més del compte, com si la tonada es resistira a deixar-se modular per les cavitats de l'instrument, però l'oncle l'aplaudí entusiasmada, tot i que no li havia resultat senzill reconèixer la tonada. Al fons, el pare no deixava de remugar pel cap baix, però sense articular cap protesta, no sé si hem dit ja que li guarda un respecte molt profund, al primogènit, per a ell, més que germà, sempre ha sigut com un pare. Indecís, Tadeusz va buscar la mirada de la mare, que l'encoratjà amb un moviment del cap des de la porta de la cuina. Tragué el violí del bagul i l'oncle va somriure divertit, no entenia què passava, va mirar la cunyada, buscant alguna raó que explicara la presència, en aquella casa modesta, d'un instrument tan sofisticat.

Ella es dugué el dit a la boca i li demanà silenci. El pare havia tornat a tancar els ulls i no se n'adonà, d'ací a no res començarà a bufar. Tadeusz es dugué l'instrument al muscle i hi acomodà el coll. El marejol de la panxa no el deixava concentrar-se i una suor freda li baixava front avall. Intentà respirar com li havia ensenyat Domanski, però no se'n sortí, va mirar la partitura i va provar de concentrar-se en les notes, si ets capaç de perdre-t'hi foragitaràs la tensió i espantaràs els nervis, li havia aconsellat el mestre, però els ulls se li n'avenen al racó on dormisquejava el pare. Aquella peça de Boccherini era la que millor li sortia, un terreny ben conegut, doncs, una base sòlida on assentar el repte que es preparava a enfrontar. Fins i tot era capaç de tocar-la de memòria, en les vesprades d'assaig a can Domanski, però ara no aconseguia ni tan sols trobar la postura. Les cames li tremolaven i multitud d'ocells li revolaven pel cap i per la panxa. Intentava no pensar en res. Respirar lentament, profundament. Col·locà els dits al batedor, pressionà les cordes i agafà l'arquet, tancà els ulls i respirà, respirà, respirà, els va obrir de nou i va mirar la partitura i va moure el braç, el pare seguia callat i el so que li sortia no s'assemblava a la música que coneixia. Llops desesperats li pujaven coll amunt. S'aturà de nou. Ho tornaria a provar. S'asseguraria bé abans d'encetar la peça. Respirar, respirar, respirar. Endevinà, en la penombra del racó del balancí, que una figura es movia. Avançava cap a ell. I el món començà a ensorrar-se. El pare el mirà fixament, no trobava explicació al que contemplava.

–D'on has tret aquest violí?

Tadeusz mirà la mare, que l'encoratjava a tocar, provà d'encetar novament el minuet, apressadament, tan senzill que li resultava ahir i ara s'ho veia una muntanya, el món li donava voltes i no era capaç de centrar-se. Li bullia el cap i notava un líquid calent que s'escorria cames avall, incontenible. Abaixà els braços i es posà a plorar.

–Digues, d'on has tret aquest violí?

Jan Domanski es va presentar un diumenge a Cracòvia i, en descobrir-lo plantat al vestíbul de l'Acadèmia de Música, a Tadeusz els ulls se li van obrir amb desmesura. Va córrer a abraçar-lo, l'aspecte del mestre era estrany, estava més prim, semblava més desvalgut que mai, fins i tot malalt, però en canvi els ulls li brillaven plens d'una excitació nova. Van intercanviar preguntes i compliments durant un instant, com et van els estudis, què fas per ací, m'alegre molt de veure't, quina sorpresa, i van decidir de caminar fins a Kazimierz, l'antic barri jueu, i fer una cervesa. Era una vesprada suau, que invitava a prendre-se-la amb calma, i, a més, Domanski no coneixia l'indret i Tadeusz estava orgullós de poder-li'l mostrar, d'intercanviar els papers i fer ell de mestre, ni que fóra per una vegada. Va guiar-lo per una trama de carrers empedrats i cases baixes on, si som honests, haurem de reconèixer que la presència de jueus no era tan abundant com pretenien els rètols en hebreu, sovint un simple reclam turístic instal·lat pels nous habitants. Hi havia, això sí, les recialles d'un passat esplèndid: les sinagogues, d'entrada, i alguna vella escola talmúdica. I de tant en tant un comerç el propietari del qual esperava pacient la jubilació per a liquidar el negoci o una fleca que desprenia una aroma de pa fermentat amb paciència i fins i tot un vell cementiri camuflat enmig de la frondositat d'un parc, làpides i nens que jugaven a pilota tots mesclats. Però encara abundaven les cases derruïdes, deixades perdre per la mort o l'exili dels antics habitants, durant l'ocupació nazi, i el barri sencer desprenia una intensa olor de flors músties. Feia pocs anys que la vida havia començat a bategar de nou enmig d'aquella esplendor marcida i, ara, a la vora de façanes sense llustre començaven a sorgir botigues modernes, galeries

d'art i bars, molts bars. La zona, amb tot, restava encara al marge de la invasió que col·lapsava el barri antic, la plaça del Mercat o la fortalesa de Wawel, les icones del turisme programat, i l'atmosfera resclosida d'aquells carrers plens de contrastos encara invitava a la xarrada suau, sense estridències. Però Domanski, que li havia anunciat novetats, preferia respectar la loquacitat del deixeble, tan il·lusionat el veia en el paper de cicerone. Van entrar finalment en un bar situat en un celler de volta gòtica i decorat amb fotografies d'actrius de Hollywood. L'atmosfera estava carregada i feia olor de fregits, però resultava acollidor, ara que no hi havia massa estudiants que saturaren el local de sorolls i de rialles. Van buscar un racó aïllat i van demanar unes cerveses, Okocim, si pot ser, i uns *pierogi* de bolets.

—Me'n torne a Breslau, Tadeusz.

Després de tanta xarrameca, la frase caigué de sobte, com una granada de mà enmig de l'escena d'un pintor costumista. Els dos homes es miraren. El mestre alçà els muscles i les celles, va estrènyer la boca, va obrir una mica els braços; el deixeble s'esforçà per no delatar que la notícia el disgustava i, encara més, que potser el decebia i tot.

—És una història un poc llarga, però si tens una mica de temps, te'n voldria fer cinc cèntims.

El rostre de Domanski havia pres una gravetat inusual. Els ulls, a través de les minúscules ulleres rodones, miraven no se sabia on, va beure un glop de cervesa i va explicar-li que, feia anys, abans d'arribar al poble, havia fet classes a una acadèmia de Breslau, a Silèsia, una ciutat on es podia beure també molt bona cervesa. Tadeusz va somriure i, per primera vegada, el mestre el mirà. Però el somriure que li va tornar era notablement trist.

—No hi has estat mai? Doncs, quan m'hi installe, hauràs de venir a veure'm. És una ciutat preciosa, una dotzena d'illes enllaçades per ponts, i també conserva carrerons com els que m'has mostrat.

Domanski intentava traure-li ferro. Era conscient que la rotunditat de la frase inicial havia fet ploure navalles, notava que algu-

na cosa estava trencant-se entre ells dos i sentia recança per no haver sabut ser més caut. Tadeusz es va comprometre a visitar-lo sense calibrar les possibilitats reals de la promesa. Domanski, però, ja havia posat fil a l'agulla. Li va parlar de Cezar Rogowski, de qui mai no n'havia fet cap esment en tants anys, potser perquè li resultava massa amarg recordar-lo, i ara Tadeusz va sentir una punxada de gelosia, això sí molt tènue. Tenia quinze anys quan van assignar-lo al seu grup de piano i era un alumne mediocre, li va confessar, i ací el rictus de Tadeusz s'alleugerí un punt, bastant capacitat però amb molt poca predisposició al treball. De fet, no s'estava de declarar que la música a penes li interessava, que hi venia per imposició dels pares, tot el contrari que Tadeusz. La mare d'aquell jove era una pianista acceptable i estava enamorada de les rapsòdies hongareses de Franz Liszt, a qui, curiosament, considerava superior a Frederic Chopin, que ja és un cas ben estrany, a Polònia, no hauríem de descartar que ho fera simplement per cridar l'atenció. Aquella dona tocava a totes hores, i quasi sempre Liszt, però era conscient que mai no assoliria l'excel·lència amb què havia somiat de jove i aquesta certesa, segons Domanski, la rosegava per dins. Tenia la pell massa fina per a tractar amb la gent i es molestava per res, una paraula que esperava i que ningú no deia, un gest equívoc, un oblit, i fingia malalties insòlites i, amb l'excusa de la seua convalescència, reclamava l'atenció de tot-hom, però sobretot del fill. I Cezar n'estava tip. Es deia Stefania, va recordar Domanski, i havia dipositat les esperances de glòria en la carrera musical del fill. El pare era un alt dirigent local del Partit Comunista i havia estudiat clarinet i solia acompanyar-la, quan les obligacions, i segons deien les amants, li ho permetien. Però no sentia la devoció de l'esposa: simplement, es deixava arrossegar, potser per no escoltar-ne els retrets. Des de ben menut, havien encaminat Cezar cap a la música, però s'obsessionaven en excés i n'exercien una pressió desmesurada. I el resultat fou que va acabar per avorrir músiques i pianos i tot plegat.

—Només havies de mirar-li el rostre i ja entenies que, per a aquell jove, les classes eren un suplici, que mai ningú no li havia

fet entendre que la música, a més d'una disciplina rigorosa, és també màgia, color, fantasia.

A poc a poc, el rostre de Domanski havia adquirit gravetat. De vegades Tadeusz creia descobrir un signe de dolor, com una estella clavada enmig de les paraules que deixava anar. Quan evocava Cezar, aquest aire s'accentuava. Recordava que era alt, molt alt, i prim, potser massa, i que l'alçada enorme contrastava amb les faccions de nen, amb la veu que encara no li havia mudat. I que no va ser fàcil redreçar-lo. Amb un mig somriure, va confessar-li que s'ho va prendre com un repte i que en va caldre molta mà esquerra i molta tolerància i molta imaginació, però que, a poc a poc, va anar deslliurant-se del jou que li imposaven a casa i va anar trobant-li el gust. Per a Domanski, potser a causa de l'atenció preferent que necessitava, va ser des del principi un alumne especial. Amb tot, estava convençut que mai no seria el geni que somniava la seua mare, però es va guardar molt de confessar-li-ho.

Va fer una pausa, el mestre, i Tadeusz va reparar que duia els cabells molt curts, més curts que mai, uns brots negres d'una ungla de llargària, com a molt, que l'impregnaven d'un aire vagament militar que no li esqueia. Potser intentava dissimular les entrades ja prominents i l'escassa densitat de cabells a la coroneta que ja anunciaven la imminència d'una calvície acusada. No mirava enlloc, mentre parlava, els ulls se li perdien en les profunditats d'un relat que havia anat bullint-li a dins molt de temps, massa temps, i que havia acabat fent-se agre. Van acabar-se la cervesa, i en van demanar una altra al cambrer. Domanski no havia tornat a tastar els *pierogi*, el greix que els cobria li semblava fastigós. Tadeusz es movia incòmode, a la cadira. Entre ells feia temps que havia arrelat una profunda confiança, però mai no s'havia vist en el paper de confident d'una qüestió tan delicada. Tenia vint-i-dos anys i encara creia que la vida era un goig, nosaltres ja sabem que no tardarà a posar-ho en dubte.

El mestre va omplir novament les gerres i va continuar, Tadeusz intuïa que la narració començava a vorejar penya-segats: Cezar va estudiar amb ell dos cursos i, al començament del tercer,